

ПРОБЛЕМА ЗБІДНЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ВЕРХІВ'Я БАСЕЙНУ ПРИП'ЯТІ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Нетробчук І. М., кандидат географічних наук,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Природною особливістю суббасейну Прип'яті є те, що його верхів'я розташовано на території Волинської області. Стан верхів'я є важливим для всього басейну річки, оскільки тут сформувався один із найбільших природних водно-болотних комплексів Поліського регіону, що вирізняється високим рівнем біорізноманіття і є надзвичайно цінним згідно з Рамсарською Конвенцією про охорону водно-болотних угідь [1]. На цій території налічується більше 220 видів хребетних тварин та зростає понад 550 видів вищих судинних рослин.

Рослинність складають болотні та заплавні масиви, хвойні та мішані ліси. Природна рослинність займає приблизно 59% від загальної площі. Лісова рослинність представлена сосновими лісами з сосни звичайної, дубові ліси із дуба черешчатого та локально березові із берези повислої та вільхові з вільхи клейкої, а також ліси із осики звичайної. Луки представлені у своїй більшості низинними та заплавно-осоковими. Болота переважають низинні евтрофні високотравні, осокові. Окрім того, у прирусловій частині річок Прип'яті знаходиться своєрідний комплекс водної рослинності: зарості очерету, рідше трапляються угруповання лепешняку великого, рогозу вузьколистого, нерідко з кущами верби попелястої. Багатою та різноманітною є прибережно-водна та водна флора. Особливо великі популяції утворюють м'ята водяна, плакун верболистий, незабудка болотна, різак алоєвидний.

Серед рослинних угруповань є чимало рідкісних, вісім із них занесені до Зеленої книги України. До них належать чотири типові угруповання старих лісів та водні угруповання альдрованди пухирчастої, латаття білого та сніжно-білого, характерного насамперед для Полісся, а також глечиків жовтих [2].

Проведення широкомасштабних осушувальних робіт в 1970-х рр. у Волинській області перетворило верхів'я річки Прип'ять (72 км) на магістральний канал однієї з найбільших в Європі Верхньо-Прип'ятської осушувальної системи, що призвело до значних змін природного середовища.

Так, зокрема, зменшення течії р. Прип'ять призвело до замулення та змін у прибережних та водно-болотних середовищах, а також загрожує реліктовій біоті Льодовикового періоду на цій території. Руслопоглиблювальні роботи, особливо в долинах спокійних рівнинних річок, призвели не лише до їх обміління, пересихання у межень, але і до зникнення значної частки гідробіонтів.

Основну загрозу для біорізноманіття в минулому сторіччі становило активне освоєння території Полісся. Так, за останні 100-120 років повністю зникли 70 видів рослин. Багато видів скоротили свій ареал, зменшилися запаси ягідних і лікарських рослин, до нашого часу зменшилися площі багатьох видів специфічних болотних рослин, в т.ч. рідких (рипхоспора біла, шейхцерія болотна, болотний мирт, меч-трава). При сільськогосподарському освоєнні осушуваних земель відбулася заміна природних рослинних угруповань на агрофітоценози. Високоцінні та перезволожені луки в багатьох місцях були ліквідовані дренажуванням та інтенсивною оранкою. Через різке зниження рівня ґрунтових вод повисихали численні заплавні водойми. Поступово на них формувався лучний травостій трьох типів: лучно-вівсяницький, лучно-вівсяницько-щучниковий, щучниковий.

Крім того, негативний вплив на існування річкового біорізноманіття справляють загати, які влаштовує місцеве населення для збільшення вилову риби. Їх сучасні конструкції призводять до скорочення проточності річки, що сприяє зменшенню чисельності і різноманітності риб, порушенню нересту. Також проведення руслопоглиблюваних робіт призвело до погіршення умов існування представників тварин, таких як бобри, водні полівки, ондатри, видри. Такі зміни виявилися катастрофічними як для екосистеми загалом, так і для її

складових, у тому числі іхтіофауни та всіх видів тварин водно-болотного комплексу, середовище яких було або сильно змінене або знищене взагалі.

Окрім того, відбувається знищення природного середовища існування тварин і місць зростання рослин, спричинених глобальними змінами клімату, екологічно незбалансованим використанням видів людиною, поширенням чужорідних видів, розповсюдженням хвороб, розорювання земель, вирубування лісів, осушення або обводнення територій, житлового та дачного будівництва, браконьєрства тощо. Спостерігається також зменшення площі територій водно-болотних угідь, природних лісових екосистем, які є основою для збереження біорізноманіття.

Тому одним із основних пріоритетних напрямків раціонального природокористування в басейні р. Прип'ять є збереження біорізноманіття. Природоохоронна діяльність тут здійснюється як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Загалом тут знаходиться 51 об'єкт природно-заповідного фонду місцевого значення та 1 об'єкт загальнодержавного значення – НПП «Прип'ять-Стохід». У парку знаходяться три Рамсарські об'єкти, він підтримує 40 рослин і 84 види тварин, занесених у Червону книгу України [2].

Отже, для збереження біорізноманіття, на наш погляд, необхідним є повна заборона будівництва та будь-якої іншої господарської діяльності в межах заплави, зарибнення водних об'єктів видами притаманними для даного регіону, жорсткі методи контролю за виловом риби та відстрілом тварин, посилена боротьба з браконьєрством, а також створення в перспективі на основі національного природного парку заповідника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Khilchevskyi V. K., Netrobchuk I. M., Sherstyuk N. P., Zabokrytska M. R. Environmental assessment of the quality of surface waters in the upper reaches of the Pripjat basin in Ukraine using different methods. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2022. 31(1). P. 71-80. DOI: 10.15421/112207

2. Нетробчук І. М. Значення національного природного парку «Прип'ять-Стохід» для збереження біорізноманіття Західного Полісся. Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України : мат. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14 квітня 2016 р. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава : Астроя, 2016. С. 134-137.

ЕКОСИСТЕМНЕ РІЗНОМАНІТТЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «КРЕМЕНЧУЦЬКІ ПЛАВНІ»

Погорєлова А.О., учениця

Сакун О.А., к.т.н., доц., заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель біології і екології¹, доцент кафедри екології та біотехнологій

Кременчуцький ліцей №6 «Правобережний»

Никифоров В.В., д.б.н., проф., перший проректор, професор кафедри екології та біотехнологій

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Біологічна різноманітність як варіативність життя на всіх рівнях організації живої речовини є мірою відносного різноманіття серед сукупності організмів, що входять до складу певної екосистеми. Біорізноманіття також розглядається як сукупність генів, видів та екосистем у регіоні. Саме тому розрізняють три рівня біологічної різноманітності: генетичний, видовий й екосистемний.

Прикладом унікальної репрезентативності екосистем є територія регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» (РЛП) – унікальний заплашний комплекс, еталон долини Дніпра, важливий біоцентр Дніпровського національного екологічного коридору. Відповідно до класифікації екосистем Я.П. Дідуха та Ю.Р. Шеляга-Сосонко [1] територія РЛП поєднує в собі майже усі групи вищих екотаксонів [2]: